

Bryssel 20.5.2020
COM(2020) 500 final

**KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, EUROOPPA-
NEUVOSTOLLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN KESKUSPANKILLE, EUROOPAN
TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE, ALUEIDEN KOMITEALLE JA
EUROOPAN INVESTOINTIPANKILLE**

Talouspolitiikan EU-ohjausjakso 2020: maakohtaiset suositukset

JOHDANTO

Euroopan unionilla on edessään ennennäkemätön talouden häiriö covid-19-pandemian vuoksi. Terveystalouteen ja liikkumisrajoituksiin liittyvät toimenpiteet ja niiden vaikutukset tuotantoon, kysyntään ja kauppaan ovat vähentäneet talouden toimeliaisuutta ja johtaneet työttömyyden lisääntymiseen, yritysten tulojen jyrkkään laskuun, julkisen talouden alijäämien kasvuun ja alueellisten erojen lisääntymiseen sekä jäsenvaltioiden sisällä että niiden välillä.

Taloudellisten toimien vahva koordinointi Euroopan tasolla on tässä tilanteessa olennaisen tärkeää. On minimoitava kriisin kielteiset taloudelliset ja sosiaaliset seuraukset, sisämarkkinoiden pirstaloituminen ja merkittävät taloudelliset erot ja epätasapainot EU:n sisällä.

Vuotuisessa kestävä kasvun strategiassa esitetty kilpailukykyinen kestävyys on Euroopan sosiaalisen markkinatalouden ytimessä. Jäsenvaltioiden olisi edelleen keskityttävä kilpailukykyisen kestävyuden neljään ulottuvuuteen, eli talouden vakauteen, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, ympäristökestävyyteen sekä tuottavuuteen ja kilpailukykyyn, ja korostettava erityisesti terveydenhuollon merkitystä. Tällainen talousohjelma auttaisi EU:ta ja sen jäsenvaltioita saavuttamaan Yhdistyneiden kansakuntien kestävä kehityksen tavoitteet ja etenemään niin, että ilmastonutraalius saavutetaan vuonna 2050.

Erityisesti kriisiaikoina sisämarkkinat ovat osoittaneet arvonsa, sillä niiden avulla on voitu varmistaa, että välttämättömiä tavaroita, palveluita ja työntekijöitä on saatavilla siellä, missä niitä tarvitaan. Sisämarkkinoiden eheyttä ovat kuitenkin vakavasti heikentäneet eräät kansalliset toimenpiteet, joilla on pyritty hillitsemään pandemian leviämistä. Jotta voidaan maksimoida sisämarkkinoiden mahdollisuudet edistää talouden elpymistä, on pyrittävä lujittamaan sisämarkkinoita ja lisäämään niiden häiriönsietokykyä tulevaisuutta varten, samalla kun rajoituksia asteittain poistetaan.

Talouselämyksen EU-ohjausjakso on erityisen tarpeellinen nyt, kun otetaan huomioon häiriön laajuus ja jäsenvaltioiden hyväksymien talouspoliittisten toimenpiteiden¹ ennennäkemätön luonne. Nyt on äärimmäisen tärkeää varmistaa talouselämyksen koordinoinnin vaikuttavuus EU:ssa. Talouselämyksen EU-ohjausjakson puitteissa jäsenvaltioilla on mahdollisuus keskustella politiikkatoimistaan, vaihtaa parhaita käytäntöjä ja sopia yhteisestä etenemistavasta, 13. maaliskuuta 2020 annetun komission tiedonannon ja 24. huhtikuuta 2020 annetun elpymistä koskevan etenemissuunnitelman mukaisesti.

Tämän vuoden ohjausjaksossa otetaan huomioon se, että jäsenvaltioiden on keskityttävä sekä välittömiin toimenpiteisiin pandemian sosioekonomisten vaikutusten torjumiseksi ja lieventämiseksi että toimenpiteisiin taloudellisen toiminnan käynnistämiseksi uudelleen turvallisella tavalla. Kiireellisiä painopisteitä ovat investoinnit terveydenhuoltoalalle, tulotuki kriisistä kärsiville työntekijöille, maksuvalmiustuki yrityksille (erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille) ja toimenpiteet symmetrisen elpymisen tukemiseksi ja sisämarkkinoiden eheyden säilyttämiseksi.

---

¹ https://ec.europa.eu/info/files/policy-measures-against-spread-coronavirus_en

Talouden uudelleen käynnistämisessä jäsenvaltioiden olisi keskityttävä elvytysstrategiaan, jossa edistetään vihreää siirtymää ja digitaalista muutosta Euroopan vihreän kehityksen ohjelman mukaisesti. Siirtyminen kohti kestävämpää talousmallia, jonka digitaaliset ja puhtaat teknologiat mahdollistavat, voi tehdä Euroopasta muutoksen edelläkävijän. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä kehitysvaiheessaan pitkällä oleviin investointihankkeisiin, joita voitaisiin aikaistaa EU:n elpymissuunnitelman eri aloitteiden avulla. Lisäksi jäsenvaltioiden on puututtava kasvavaan eriarvoisuuteen ja kehitettävä fyysistä ja inhimillistä pääomaa kasvua edistävien investointien ja uudistusten avulla. Niiden olisi myös suojeltava sisämarkkinoita, varmistettava vankat ja kestävät toimitusketjut ja jatkettava vapaan ja reilun kaupan edistämistä maailmanlaajuisesti. Maailman talousnäkymät heikkenevät, mikä vaikuttaa EU:n talouteen. Kaupan avoimuuden vastavuoroinen säilyttäminen tukisi elpymistä. Lisäksi jäsenvaltioiden olisi varmistettava makrotalouden vakaus näissä haastavammissa olosuhteissa. Kun kansallisella tasolla on hyväksytyt ennennäkemättömiä talouspoliittisia toimenpiteitä ja julkisen sektorin rooli taloudessa kasvaa, toimiva julkishallinto sekä korruption ja verovilpin torjunta ovat tärkeässä asemassa.

1. TALOUSNÄKYMÄT

Kansallisista ja EU:n tasolla toteutettavista nopeista ja kattavista toimista huolimatta EU:n talouden odotetaan kärsivän tänä vuonna ennennäkemättömästä taantumasta. Kevään 2020 talousennusteen mukaan EU:n talous supistuu vuonna 2020 ennätykselliset 7,5 prosenttia ja elpyy 6 prosenttia vuonna 2021, mikä on noin yhdeksän prosenttiyksikköä alle syksyn 2019 talousennusteesta odotetun tason. Pandemia ja siihen liittyvät eristystoimenpiteet ovat vaikuttaneet merkittävästi kulutusmenoihin, teollisuustuotantoon, investointeihin, kauppaan, pääomavirtoihin ja toimitusketjuihin. Kun eristystoimenpiteitä mahdollisesti lievennetään tulevana kuukausina, sen pitäisi luoda edellytykset vakaalle elpymiselle. EU:n talouden ei kuitenkaan tällä hetkellä odoteta täysin kurovan kiinni tämän vuoden tappioita vuoden 2021 loppuun mennessä, ja talousnäkyymiin liittyy erittäin suuria epävarmuustekijöitä ja riskejä.

Vaikka pandemia on levinnyt kaikkiin jäsenvaltioihin, sen taloudelliset seuraukset vaihtelevat. EU:n talouteen kohdistuva sokki on symmetrinen, sillä pandemia on levinnyt kaikkiin jäsenvaltioihin. Tästä huolimatta sekä tuotoksen supistuminen vuonna 2020 (ääripäin Puolan $-4,2$ prosenttia ja Kreikan $-9,7$ prosenttia) että elpymisen voimakkuus vuonna 2021 vaihtelevat todennäköisesti suuresti jäsenvaltiosta toiseen. Kunkin jäsenvaltion talouden elpyminen riippuu paitsi pandemian kehittymisestä kyseisessä maassa myös maan talouden palautumiskyvystä ja rakenteesta sekä jäsenvaltion valmiuksista toteuttaa vakauttavaa politiikkaa. Kun otetaan huomioon EU:n talouksien keskinäinen riippuvuus, elpymisen dynamiikka kussakin jäsenvaltiossa vaikuttaa elpymisen vahvuuteen myös muissa jäsenvaltioissa.

Tarvitaan koordinoituja toimia. Taloudellisten vahinkojen rajoittaminen, riittävän terveydensuojelun varmistaminen ja nopean ja vankan elpymisen helpottaminen, jotta taloudet saadaan kestävän ja osallistavan kasvun tielle, edellyttää EU:lta ja jäsenvaltioilta myös jatkossa tuloksellisia politiikkatoimia. Terveydenhuolto- ja pelastuspalvelutoimet ovat talouksien turvallisen avautumisen kannalta olennaisen tärkeitä, joten niihin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Talouden elpyminen vuonna 2021 riippuu suurelta osin jäsenvaltioiden kyvystä käynnistää talouden toiminta

uudelleen turvallisesti ja pysyvästi toteuttamalla tarvittavat testaus-, jäljitys- ja muut terveydensuojelutoimenpiteet.

Vaikka työajan lyhentämistä, palkkatuet ja yritysten tukeminen rajoittavat työpaikkojen menetyksiä, pandemiassa on vakavia vaikutuksia työmarkkinoihin. EU:n työttömyysaste oli 6,7 prosenttia vuonna 2019. Sen ennustetaan nousevan 9 prosenttiin vuonna 2020 ja laskevan sen jälkeen noin 8 prosenttiin vuonna 2021. Joissakin jäsenvaltioissa työttömyys lisääntyy huomattavasti enemmän kuin toisissa, kun suuri osa työvoimasta on riippuvainen matkailun kaltaisista aloista ja siksi erityisen haavoittuvassa asemassa.

Jäsenvaltiot ovat toteuttaneet määrätietoisesti julkisen talouden toimenpiteitä, joilla pyritään rajoittamaan pandemian aiheuttamia taloudellisia vahinkoja. Automaattisten vakauttajien, kuten sosiaaliturvaetuuksien maksamisen ja päätösperäisten julkisen talouden toimenpiteiden, odotetaan lisäävän julkisia menoja. Tämän seurauksena euroalueen ja EU:n julkisen talouden kokonaisalijäämän odotetaan kasvavan vuoden 2019 alhaisesta 0,6 prosentista suhteessa BKT:hen noin 8½ prosenttiin vuonna 2020 ja supistuvan jälleen noin 3½ prosenttiin vuonna 2021. Julkisen talouden velka suhteessa BKT:hen, joka on ollut laskusuunnassa vuodesta 2014 saakka, kasvaa niin ikään, kun velan määrä lisääntyy ja BKT supistuu. Euroalueen velkasuhteen ennustetaan kasvavan 86 prosentista vuonna 2019 102¾ prosenttiin vuonna 2020 ja pienenevän sen jälkeen 98¾ prosenttiin vuonna 2021. Koko EU:n velkasuhteen ennustetaan kasvavan 79,4 prosentista vuonna 2019 noin 95 prosenttiin vuonna 2020 ja pienenevän 92 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2021.

Kriisi vaikuttaa merkittävästi sosiaalisiin oloihin erityisesti heikommassa asemassa olevien väestöryhmien osalta. On ensisijaisen tärkeää lieventää kriisin sosiaalisia vaikutuksia ja välttää köyhyden ja eriarvoisuuden pysyvä lisääntyminen. Sekä nykyisillä että tulevilla toimenpiteillä on suojeltava kaikkia työntekijöitä. Ne, jotka olivat heikommassa asemassa jo ennen kriisiä (kuten määräaikaissä työsuhteissa olevat ja matalan osaamistason työntekijät, tahtomattaan osa-aikatyötä tekevät ja itsenäiset ammatinharjoittajat sekä siirtotyöläiset), joutuvat todennäköisesti kärsimään eniten, myös siksi, että digitaalisen infrastruktuurin saatavuus ja digiosaaminen jakautuvat epätasaisesti. Näihin heikommassa asemassa oleviin ryhmiin kuuluu myös monia covid-19-pandemian torjunnan kannalta keskeisissä ammateissa toimivia työntekijöitä. Tämä on tärkeää tunnustaa, jotta voidaan vastata heidän erityistarpeisiinsa.

Nykytilanteessa on riskinä myös taloudellisten ja sosiaalisten erojen kasvaminen, mukaan lukien alueelliset erot jäsenvaltioiden välillä ja niiden sisällä. Kysynnän muutokset ja yrityssektorin elpymiskyky vaikuttavat jäsenvaltioiden eri alueisiin epäsymmetrisesti niiden erilaisen alakohtaisen erikoistumisen vuoksi. Lähikontaktia kuluttajien kanssa edellyttävien palvelujen odotetaan kärsivän eniten erityisesti pk-yritysten liikevaihdon ja työllistävyyden vähenemisen kautta. Niillä jäsenvaltioilla, joilla on huomattava finanssipoliittinen liikkumavara, on varaa tarjota yrityksille ja kotitalouksille tukea enemmän ja pidempään kuin niillä, joilla finanssipoliittista liikkumavaraa on vähemmän. Niillä on myös paremmat mahdollisuudet selviytyä julkisen talouden alijäämien ja velkaantumisen kasvusta, samalla kun on entistä tärkeämpää huolehtia laadukkaasta terveydenhuollosta ja kestävästä sosiaalipalveluista niille, jotka joutuvat kärsimään kriisin seurauksista. Kaiken kaikkiaan jäsenvaltioiden kyvyssä rahoittaa taloutensa uudelleen käynnistämiseen ja vihreään siirtymään ja

digitaaliseen muutokseen tarvittavia investointeja on eroja. Nämä erot voivat johtaa sisämarkkinoiden tasapuolisten toimintaedellytysten vääristymiseen ja kasvaviin elintasoeroihin.

Laatikko 1: Vakaus- ja kasvusopimuksen mukaista julkisen talouden valvontaa koskeva päivitys tilanteessa, jossa yleinen poikkeuslauseke on aktivoitu

Kun covid-19-epidemian vuoksi todennäköisen talouden taantumana vakavuus kävi ilmeiseksi, komissio katsoi 20. maaliskuuta 2020 antamassaan tiedonannossa, että vallitsevat olosuhteet mahdollistavat yleisen poikkeuslausekkeen aktivoinnin. Yleinen poikkeuslauseke ei keskeytä vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisia menettelyjä. Se antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden poiketa niistä julkista taloutta koskevista vaatimuksista, joita tavallisesti sovellettaisiin, ja samalla komissiolla ja neuvostolla on mahdollisuus toteuttaa tarvittavat politiikan koordinoitujen toimenpiteiden vakaus- ja kasvusopimuksen puitteissa.

Komissio on arvioinut vuoden 2020 vakaus- ja lähentymisohjelmat ja toteuttanut tältä pohjalta useita vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisia toimia.

Komissio on myös hyväksynyt SEUT-sopimuksen 126 artiklan 3 kohdan mukaiset kertomukset kaikista jäsenvaltioista lukuun ottamatta Romaniaa, johon sovelletaan jo ennestään vakaus- ja kasvusopimuksen korjaavaa osiota. Kertomuksissa arvioidaan alijäämäkriteerin noudattamista jäsenvaltioissa vuonna 2020 joko niiden omien suunnitelmien tai komission kevään 2020 talousennusteen perusteella. Lisäksi Belgiaa, Espanjaa, Italiaa, Kreikkaa, Kyprosta ja Ranskaa koskevissa kertomuksissa arvioidaan toteutumatietojen pohjalta myös, miten nämä jäsenvaltiot noudattivat velkakriteeriä vuonna 2019. Kertomuksissa tarkastellaan kaikkia merkityksellisiä tekijöitä ja otetaan huomioon, että covid-19-epidemian aiheuttamat makrotaloudelliset ja finanssipoliittiset vaikutukset ovat mittavia ja epävarmoja.

Covid-19-epidemia on aiheuttanut poikkeuksellisia makrotaloudellisia ja finanssipoliittisia vaikutuksia, jotka jatkuvat edelleen. Tämä aiheuttaa poikkeuksellista epävarmuutta myös suunniteltaessa sellaista uskottavaa finanssipolitiikan viritystä, jonka täytyisi säilyä kasvua tukevana, jotta tuotantokuilu voidaan kuroa umpeen ja samalla varmistaa julkisen velan kestävyys ja lopulta korjata liiallinen alijäämä. Siksi komissio katsoo, että tässä tilanteessa ei pitäisi tehdä päätöksiä siitä, asetetaanko jäsenvaltiot liiallisia alijäämiä koskevan menettelyn piiriin.

Romania on ainoa jäsenvaltio, johon jo ennestään sovelletaan liiallisia alijäämiä koskevaa menettelyä. Neuvosto katsoi 3. huhtikuuta 2020, että Romaniassa on liiallinen ylijäämä, ja suositti, että Romania lopettaa julkisen talouden liiallisen alijäämän tilanteen viimeistään vuonna 2022. Neuvosto päätti, että 15. syyskuuta 2020 on määräaika, johon mennessä Romanian on toteutettava tuloksellisia toimia ja esitettävä yksityiskohtainen selvitys suositettujen tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävästä vakauttamisstrategiasta.

Komissio arvioi jäsenvaltioiden julkisen talouden tilannetta uudelleen syksyn 2020 talousennusteen ja euroalueen jäsenvaltioiden 15. lokakuuta mennessä toimittamien alustavien talousarviosuunnitelmien perusteella.

2. VUODEN 2021 SUOSITUSTEN KESKEISET TAVOITTEET

Tänään annetut suositukset kuvastavat covid-19-kriisin uutta sosioekonomista todellisuutta. Tämänkertainen ohjausjakso rakentuu kahdelle ulottuvuudelle, joiden tarkoituksena on kannustaa jäsenvaltioita vahvistamaan edelleen taloutensa palautumiskykyä²:

- **Välittömät talouspoliittiset toimet covid-19-epidemian terveys- ja sosioekonomisten vaikutusten torjumiseksi ja lieventämiseksi** (lyhyt aikaväli). Ensisijaisia tavoitteita ovat työllisyyden säilyttäminen ja tulotuen varmistaminen kriisistä kärsiville työntekijöille, julkiset terveysmenot, maksuvalmiustoimenpiteet yrityssectorille (erityisesti pienille ja keskiuurille yrityksille) sekä olennaisten tavaroiden liikkumisen turvaaminen sisämarkkinoilla. Maakohtaisten suositusten finanssipoliittisissa osuuksissa otetaan huomioon vakaus- ja kasvusopimuksen yleisen poikkeuslausekkeen aktivointi.
- **Talouden toiminnan ja kasvun uudelleen käynnistäminen vihreää siirtymää ja digitaalista muutosta edistäen** (lyhyt ja keskipitkä aikaväli). On tärkeää keskittyä siihen, miten talous saadaan taas virkoamaan sitten kun pandemian välitön vaikutus on saatu hallintaan. Silloin tarvitaan vaikuttavampaa ja vahvempaa hyvinvointivaltiota, aktiivista työvoimapolitiikkaa ja osaamisen kehittämistä. Maaraporteissa voidaan käsitellä tulevan kasvun aloja sitten kun poikkeukselliset olosuhteet (esim. eristys) ovat ohi.

Elpymisessä olisi käytettävä ohjenuorana vuotuisen kestävä kasvun strategiassa³ esiteltyä kilpailukykyisen kestävyuden käsitettä, jonka painopisteitä ovat talouden vakaus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, ympäristökestävyys sekä tuottavuus ja kilpailukyky. Jäsenvaltioille tänään annetut suositukset kattavat nämä neljä ulottuvuutta.

Pandemia korostaa taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristökysymysten keskinäisiä kytköksiä ja kokonaisvaltaisen elpymisstrategian tarvetta. Siksi Yhdistyneiden kansakuntien kestävä kehityksen tavoitteiden sisällyttäminen talouspolitiikan EU-ohjausjaksoon on entistäkin tärkeämpää. Kaikkia maakohtaisia suosituksia sovelletaan sekä rakenneuudistuksiin että investointeihin. Vuoden 2019 maakohtaiset suositukset ovat edelleen ajankohtaisia, ja ne olisi otettava huomioon EU:n rahastojen ja erityisesti koheesipolitiikan yhteydessä. Talouspolitiikan EU-ohjausjakso auttaa nostamaan asialistan kärkeen kestävä kehityksen tavoitteiden kannalta merkityksellisiä haasteita ja politiikkasuosituksia, jotka voivat osaltaan edistää kestävä taloutta Euroopan vihreän kehityksen ohjelman ja vuotuisen kestävä kasvun strategian mukaisesti.

Tämän vuoden ohjausjakson painotuksia on kohdennettu uudelleen niin, että keskeisenä sisältönä on tarkastella jäsenvaltioiden tosiasiallisia valmiuksia vastata kriisiin tuloksellisesti.

---

² Tänä vuonna eräitä rakenteellisia kysymyksiä käsitellään johdanto-osan kappaleissa. Ne ovat edelleen relevantteja kysymyksiä, joilla on keskipitkällä aikavälillä merkittäviä rakenteellisia vaikutuksia. Näiden kysymysten merkitys vahvistuu asteittain elpymisen myötä.

³ COM(2019) 650 final.

Covid-19-kriisi on vaikuttanut tavaroiden sisämarkkinoiden toimintaan, kun sisärajat on suljettu ja vienti on vähentynyt. Kansalliset vientirajoitukset, joita on asetettu pandemian torjunnan kannalta keskeisille tuotteille, kuten henkilönsuojaimille, kasvosuojaimille, hengityskoneille ja lääkkeille, haittaavat yhteistä kamppailua pandemian torjumiseksi. Vaikka monet jäsenvaltiot lopulta poistivat rajoituksensa komission kehotuksesta, joidenkin maiden jäljellä olevat perusteettomat ja tarpeettomat rajoitukset voivat pahentaa toimitusketjun häiriöitä, hintojen nousua ja tavarapulaa. Tarpeisiin vastaamiseksi on käynnistetty aloitteita, joilla on lisätty sekä paikallista tuotantoa että tuontia kolmansista maista. Myös hätätilanteessa on otettava huomioon sisämarkkinoiden suojaaminen tuotteilta, jotka eivät täytä vaatimuksia. Markkinavalvontaviranomaisilla ja tulliviranomaisilla on tässä elintärkeä tehtävä.

Sisämarkkinat hyötyvät, kun toimitusketjut toimivat hyvin sekä EU:ssa että maailmanlaajuisesti. Koska erityisesti kriittisten tuotteiden (kuten lääkintätarvikkeiden) toimitusketjut ovat maailmanlaajuisia ja koska EU on sitoutunut toteuttamaan vihreän siirtymän ja digitaalisen muutoksen, on kiinnitettävä erityistä huomiota toimitusketjujen sopeutumiskykyyn ja ympäristökestävyyteen samalla kun monipuolistetaan EU:n omia toimitusketjuja ja lisätään valmiuksia tuottaa kriittisiä tuotteita EU:ssa.

Palvelujen sisämarkkinoiden toimintaan kohdistuu suhteettomia sääntelyrajoituksia erityisesti vähittäiskaupan ja rakentamisen alalla. Yleisesti ottaen palvelusektori on kärsinyt kriisistä kaikkein eniten, koska monet yritykset ovat joutuneet keskeyttämään toimintansa kysynnän romahtaminen ja rajoitustoimien vuoksi. Toisaalta palvelusektorilla on myös parhaat edellytykset elpymiseen. Onkin ratkaisevan tärkeää vähentää sääntelystä johtuvia ja hallinnollisia esteitä. Joustavuuden lisääminen

kansallisessa sääntelyssä edistäisi kriisistä pahiten kärsineiden alojen, kuten vähittäiskaupan, matkailun, kulttuurin ja hotelli- ja ravintola-alan, elpymistä.

Monet jäsenvaltiot ovat joutuneet covid-19-pandemian vuoksi toteuttamaan toimenpiteitä, joilla on kauaskantoisia vaikutuksia ihmisten liikkumiseen sekä maan sisällä että yli rajojen. Lähes kaikki jäsenvaltiot ovat palauttaneet väliaikaisesti tarkastukset sisärajoille. Lisäksi unionin ulkorajoilla on rajoitettu tarpeetonta matkustamista. EU:n sisärajojen sulkemisella on kielteinen vaikutus erityisesti niihin työntekijöihin, joiden työpaikka on rajan takana toisessa jäsenvaltiossa. Tämä koskee paitsi rajatyöntekijöitä myös lähetettyjä ja kausityöntekijöitä. Komissio on suorittanut EU:n tasolla koordinoitua ja antanut ohjeistusta⁴ sisärajatarkastusten ja matkustusrajoitusten käyttöönotosta johtuvien vakavien ongelmien korjaamiseksi ja niistä sisämarkkinoiden toimintaan aiheutuvien vaikutusten rajoittamiseksi.

2.1 Vakaus

Makrotalouden epätasapainoa koskevaan menettelyyn perustuva valvonta on äärimmäisen tärkeää⁵. Tämän vuoden suosituksissa otetaan huomioon tarve puuttua pandemian vaikutuksiin ja helpottaa talouden elpymistä, mikä on tärkeää jotta voidaan ehkäistä uusien epätasapainotilojen syntymistä tulevaisuudessa. Suosituksilla pyritään puuttumaan sekä haavoittuvuustekijöihin että rakenteellisiin haasteisiin. Makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn mukainen valvonta jatkuu, jotta voidaan seurata politiikan kehitystä asianomaisilla aloilla. Makrotalouden kehitystä eri puolilla EU:ta arvioidaan uudelleen seuraavassa varoitusmekanismia koskevassa kertomuksessa.

Julkisen talouden velka on ollut laskusuunnassa vuodesta 2015, mutta nyt sen odotetaan kasvavan jyrkästi vuonna 2020. Jäsenvaltiot ovat hyödyntäneet EU:n finanssipoliittiseen kehykseen sisältyviä joustomahdollisuuksia täysimääräisesti ottamalla käyttöön laaja-alaisia toimenpiteitä terveydenhuoltojärjestelmien kapasiteetin lisäämiseksi ja avun tarjoamiseksi niille ihmisille ja aloille, joita kriisi erityisesti koettelee. Yhdistettynä talouden toimeliaisuuden vähenemiseen ja matalaan inflaatioon nämä toimenpiteet kasvattavat julkisen talouden alijäämiä ja velkaa huomattavasti vuonna 2020. Lisäksi jäsenvaltiot tarjoavat merkittäviä maksuvalmiustukitoimenpiteitä ja lainatakauksia, jotka lisäävät julkisen talouden vastuusitoumuksia.

Maakohtaisten suositusten finanssipoliittisissa osuuksissa otetaan huomioon yleisen poikkeuslausekkeen aktivointi ja suositetaan, että jäsenvaltiot toteuttaisivat kaikki tarvittavat toimenpiteet pandemian torjumiseksi, talouden ylläpitämiseksi ja pandemian jälkeisen elpymisen tukemiseksi. Kun taloustilanne sallii, finanssipolitiikan tavoitteena olisi oltava maltillisella tasolla olevan julkisen talouden

---

⁴ Koronavirus (Covid-19) – Suuntaviivat rajaturvallisuustoimenpiteitä varten terveyden suojelemiseksi ja tavaroiden ja välttämättömien palvelujen saatavuuden turvaamiseksi, COM(2020) 1752; Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden harjoittamista koskevat suuntaviivat covid-19-epidemian aikana, C(2020) 2051. Yleiskatsaus suuntaviivoihin: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/travel-and-transportation-during-coronavirus-pandemic_fi

⁵ Helmikuussa havaittiin liiallisia epätasapainoja kolmessa jäsenvaltiossa (Italia, Kreikka ja Kypros) ja epätasapainoja yhdeksässä jäsenvaltiossa (Alankomaat, Espanja, Irlanti, Kroatia, Portugali, Ranska, Romania, Ruotsi ja Saksa).

rahoitusaseman saavuttaminen keskipitkällä aikavälillä sekä velkakestävyysvarmistaminen samalla kun lisätään investointeja.

Ensimmäistä kertaa tapahtuva poikkeuslausekkeen aktivointi helpottaa finanssipolitiikan koordinoitua tässä talouden vakavassa taantumassa. Kun covid-19-epidemian vuoksi oli odotettavissa talouden vakava taantuma, komissio katsoi, että vallitsevat olosuhteet mahdollistavat yleisen poikkeuslausekkeen aktivoinnin. Jäsenvaltioiden valtiovarainministerit yhtyivät tähän arvioon. Yleinen poikkeuslauseke ei keskeytä vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisia menettelyjä. Se antaa komissiolle ja neuvostolle mahdollisuuden toteuttaa tarvittavat politiikan koordinoitujen puitteissa, vaikka poiketaankin niistä julkista taloutta koskevista vaatimuksista, joita tavallisesti sovellettaisiin. Yleisen poikkeuslausekkeen aktivointi antaa jäsenvaltioille erityisesti mahdollisuuden poiketa tilapäisesti julkisen talouden keskipitkän aikavälin tavoitteeseen tähtäävältä sopeuttamisuralta edellyttäen, että tämä ei vaaranna julkisen talouden kestävyyttä keskipitkällä aikavälillä.

Kevätpaketin finanssipoliittisella ohjauksella pyritään koordinoimaan finanssipolitiikkaa sekä akuutissa kriisivaiheessa että talouden elpymisvaiheessa. Elpymisen helpottamiseksi kaikissa jäsenvaltioissa tarvitaan nyt kasvua tukevaa finanssipolitiikan kokonaisviritystä. Samalla olisi pyrittävä edelleen suojaamaan julkisen talouden kestävyttä keskipitkällä aikavälillä. Erityisesti olisi varmistettava, että taloustilanteen salliessa jäsenvaltiot harjoittavat finanssipolitiikkaa, jonka tavoitteena on saavuttaa maltillisella tasolla oleva julkisen talouden rahoitusasema keskipitkällä aikavälillä ja varmistaa velkakestävyys.

Jäsenvaltioiden olisi ennennäkemättömien finanssipoliittisten toimenpidepakettien yhteydessä kiinnitettävä huomiota myös julkisen talouden laatuun ja asetettava investoinnit ja tuottavat menot oikeanlaiseen tärkeysjärjestykseen. Kun jäsenvaltioissa on hyväksytty ennennäkemättömiä finanssipoliittisia toimenpidepaketteja, joiden myötä julkisen sektorin rooli taloudessa on kasvanut, on lisäksi erittäin tärkeää, että julkishallinto toimii tehokkaasti ja vaikuttavasti. Jatkossa ne jäsenvaltiot, jotka huolehtivat, että julkista taloutta hoidetaan moitteettomasti, toipuvat kriisistä muita nopeammin. Julkiset menot ja investoinnit ovat tärkeitä vihreän siirtymän ja digitaalisen muutoksen tukemisessa, myös vihreiden ja ympäristöä säästävien julkisten hankintojen ja vihreän budjetoinnin muodossa.

Covid-19-epidemian puhjettua globaalit rahoitusmarkkinat ovat kärsineet jyrkästä hintojen laskusta ja lisääntyneestä heilahtelusta. Talousnäkyvien heikkeneminen ja lisääntyvä epävarmuus ovat vaikuttaneet kielteisesti niin osakemarkkinoihin, kiinteätuottoisiin markkinoihin kuin hyödykemarkkinoihin. Markkinoiden ja rahoituslaitosten toiminta on kuitenkin toistaiseksi jatkunut kaikilta osin. Julkiset toimet sekä Euroopan keskuspankin (EKP) ja muiden rahapoliittisten viranomaisten toimet eri puolilla maailmaa ovat merkittävällä tavalla pehmentäneet tätä vaikutusta. EKP on lisännyt likviditeettiä 1 000 miljardilla eurolla (8,5 % suhteessa euroalueen BKT:hen) eri välineiden, kuten pandemiaan liittyvän, poikkeustilanteessa toteutettavan valtion ja yritysten joukkovelkakirjalainojen osto-ohjelman kautta.

Rahanpesun riskit ovat edelleen yleisiä. Rahanpesu vaikuttaa kielteisesti julkiseen talouteen ja rahoitusvakauteen ja aiheuttaa erityisiä riskejä. Eräille jäsenvaltioille suositeltiin jo viime vuonna rahanpesun torjuntaa koskevan sääntelyn ja valvonnan parantamista (Bulgaria, Latvia, Malta, Ruotsi, Tanska ja Viro), ja tänä vuonna sama

suositus annetaan vielä viidelle jäsenvaltiolle (Alankomaat, Irlanti, Luxemburg, Slovakia ja Suomi).

Pankeilla on tärkeä rooli sen varmistamisessa, että reaalityalous saa likviditeettiä. Talousnäkyvien heikentyessä Euroopan komissio, EKP, Euroopan pankkiviranomainen ja yhteinen valvontamekanismi ovat toteuttaneet poikkeuksellisia toimenpiteitä, jotta pankit voisivat rahoittaa kotitalouksia ja yrityksiä ja auttaa niitä näin selviytymään tulonmenetyksistä. Pankit saavat toimia pääoman riittävyyden osalta pilarin 2 pääomaohjeistusta pienemmällä pääomalla, ja jäsenvaltiot ovat vapauttaneet vastasyklisiä ja järjestelmäriskipuskureita, jos sellaisia on ollut, voidakseen kattaa tappiot paremmin ja tukea elpymistä luotonannolla. On tärkeää myöntää rahoitustukea lainanottajille, jotka olivat ennen kriisin puhkeamista periaatteessa elinkelpoisia. Tämänhetkinen taantuma koettelee pankkisektorin häiriönsietokykyä, sillä pankkien taseiden siivoamisessa saavutetut tulokset saattavat taas heikentyä, ja esiin saattaa tulla entistä näkyvämmiin muitakin haasteita, kuten heikko kannattavuus.

Laatikko 2: Yhteenveto toimenpiteistä, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet kriisistä eniten kärsineiden työntekijöiden ja pk-yritysten tukemiseksi (maksuvalmiustuki)

Covid-19-pandemian seurauksena jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tai laajentaneet ennennäkemättömiä toimenpiteitä tai ilmoittaneet sellaisista tarjotakseen helpotusta niille kansalaisille ja aloille, joihin kriisi on erityisesti vaikuttanut. Vaikka toimenpiteitä on mukautettu maakohtaiseen tilanteeseen, niillä kaikilla on yleensä sama tavoite: lieventää kriisin vaikutuksia turvaamalla ihmisten työpaikkoja ja tuloja ja tarjoamalla maksuvalmiustukea yrityksille, erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille (pk-yrityksille).

Tukeakseen työntekijöitä monet jäsenvaltiot ovat laajentaneet ja joissakin tapauksissa perustaneet työajan lyhentämistä tai lomautusta koskevia järjestelmiä täydentämällä etuuksia ja/tai helpottamalla niiden myöntämisehtoja. Tällaisten järjestelmien ansiosta taloudellisissa vaikeuksissa olevat yritykset voivat lyhentää työaikaan tai tilapäisesti lomauttaa työntekijänsä, jotka saavat (osittaisen) korvauksen julkisena tulotukena. Näiden toimenpiteiden avulla voidaan ehkäistä pysyviä irtisanomisia, varmistaa vakaa tulonsaanti ja suojella kansalaisia. Monet jäsenvaltiot ovat laajentaneet tällaisia järjestelmiä niin, että niistä voidaan korvata myös itsenäisten ammatinharjoittajien tulonmenetyksiä. Joissain jäsenvaltioissa on myös toteutettu toimenpiteitä, joissa kielletään vuokrasopimusten irtisanominen ja vuokrankorotukset pandemian aikana.

Jotta talouden häiriöitä voidaan edelleen lieventää ja pelastaa yrityksiä, Euroopan komissio on hyväksynyt tilapäiset puitteet, joiden nojalla jäsenvaltiot voivat hyödyntää kaiken EU:n valtiontukisääntöjen salliman joustavuuden. Lisäksi jäsenvaltiot tarjoavat yrityksille huomattavaa maksuvalmiustukea tuettujen lainojen ja valtiontakausten muodossa.

Monissa jäsenvaltioissa itsenäiset ammatinharjoittajat tai pk-yritykset voivat lykätä verojen tai sosiaaliturvamaksujen maksamista. Lisäksi ennakonpidätysmaksuja on alennettu tai veronpalautuksia maksettu etukäteen maksuvalmiuden lisäämiseksi. Joissakin jäsenvaltioissa on myönnetty tietyn edellytyksin tilapäinen yleisesti sovellettava lykkäys yksityishenkilöiden ja yritysten lainojen takaisinmaksulle, itsenäisten ammatinharjoittajien ja pk-yritysten lainat mukaan lukien.

Tukeakseen jäsenvaltioita näissä toimissa EU on hyväksynyt merkittäviä toimenpiteitä, joilla otetaan välittömästi käyttöön kaikki EU:n rahastojen käyttämättömät varat, jotta voidaan lisätä joustavuutta. Lisäksi on yksinkertaistettu ja virtaviivaistettu menettelyjä ja luotu mahdollisuus saada 100 prosentin yhteisrahoitusosuus unionin talousarviosta tilikaudella 2020–2021.⁶

2.2 Oikeudenmukaisuus

Covid-19-kriisi vaikuttaa merkittävästi työmarkkinoihin ja sosiaalisiin oloihin. Kriisi iski, kun työmarkkinat olivat kehittymässä parempaan suuntaan. Työllisyysaste oli korkeimmillaan yli 74 prosenttia vuoden 2019 lopussa, ja köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevien osuus oli pienin koko kuluneen vuosikymmen aikana, vaikka maiden välillä oli edelleen eroja.

Tämänhetkisen kriisin odotetaan lisäävän merkittävästi työttömyyttä ja tuloeroja. Työttömyys kasvaa epätasaisesti eri aloilla ja eri väestöryhmissä. Olisi otettava huomioon myös jäsenvaltioiden ja niiden työmarkkinoiden väestötilanne, erityisesti väestön ikääntymisen kannalta. Pitkittyneet liikkumisrajoitukset vaikuttavat työoloihin, koulutukseen ja palvelujen saatavuuteen. Heikommassa asemassa olevia väestöryhmiä ei saa jättää yksin tilanteessa, jossa eriarvoisuus paljastuu selkeästi ja jopa korostuu. Elvytystoimissa on otettava huomioon myös sukupuolierot ja pyrittävä lieventämään kriisin vaikutuksia erityisesti naisiin, joihin ne kohdistuvat suhteettoman voimakkaasti aiempien eroavuuksien lisäksi. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin kolme ulottuvuutta – yhtäläiset mahdollisuudet, oikeudenmukaiset työolot ja -ehdot sekä sosiaalisen suojelun saatavuus – ovat edelleen politiikkatoimien ohjenuora sekä EU:n että jäsenvaltioiden tasolla.

Jäsenvaltiot toteuttavat poikkeuksellisia toimia kriisin sosiaalisten ja työllisyysvaikutusten lieventämiseksi. Useimmat jäsenvaltiot ovat aktivoineet ja laajentaneet jo aiemmin perustettuja työajan lyhentämisyjärjestelyjä, ja toiset ovat nyt perustaneet vastaavia järjestelmiä. Useimmat jäsenvaltiot ovat myös perustaneet tai laajentaneet takausjärjestelmiä tarjotakseen pk-yrityksille maksuvalmiutta ja suojellakseen työpaikkoja ja toiminnan jatkuvuutta. Yritysten ja työntekijöiden tukemisella tällaisilla ja muilla vastaavilla järjestelyillä on keskeinen merkitys työpaikkojen säilyttämisessä. Järjestelyjen rahoitusta tuetaan Euroopan rakenne- ja investointirahastoista sekä komission huhtikuussa ehdottamasta uudesta tilapäisestä tukivälineestä (SURE), jonka avulla on tarkoitus kohdentaa jopa 100 miljardia euroa hätätilasta aiheutuvien työttömyysriskien lieventämiseen. Tästä uudesta EU-välineestä myönnetään rahoitustukea jäsenvaltioille, jotta ne voivat kattaa kustannuksia, joita aiheutuu kansallisista työajan lyhentämisyjärjestelyistä ja muista, itsenäisille ammatinharjoittajille tarkoitetuista vastaavista toimenpiteistä. Myös joustavilla työjärjestelyillä ja etätyöllä on suuri merkitys työpaikkojen ja tuottavuuden säilyttämisessä. Ne ovat myös keskeisiä keinoja tukea työ- ja yksityiselämän parempaa tasapainottamista.

---

⁶ COM(2020) 113 final.

Vaikka kaikkia työpaikkoja ei voida pelastaa, elpyminen tuo mukanaan myös uusia mahdollisuuksia. Jäsenvaltioiden olisi tuettava näitä rakenteellisia muutoksia. Yhtäältä työttömyyden kasvu aiheuttaa paineita työttömyysetuusjärjestelmille. Etuuksien kattavuutta ja kestoja on laajennettu monissa maissa. On äärimmäisen tärkeää tarjota riittävät työttömyysetuudet ja ansionmenetyksen korvaus kaikille työntekijöille heidän ammattiasemastaan riippumatta, itsenäisiä ammatinharjoittajia unohtamatta. Toisaalta tarvitaan vaikuttavaa aktiivista työvoimapolitiikkaa, jotta elpymisen aikana voidaan auttaa ihmisiä löytämään sopiva työpaikka, kiinnittäen erityistä huomiota nuoriin, pitkäaikaistyttömiin ja heikommassa asemassa oleviin ryhmiin. Rakennemuutosta olisi edistettävä myös toimilla, joilla edistetään innovatiivisia työn ja yrittäjyyden muotoja, yhteisötalous mukaan lukien. Myös työmarkkinaosapuolten mielekkäällä osallistumisella on ulospääsy- ja elpymisstrategioiden onnistumisessa keskeinen merkitys.

Ennennäkemättömistä talouden vakauttamistoimenpiteistä huolimatta monet joutuvat todennäköisesti tilanteeseen, jossa tulot ovat epävarmat. Pitkittyneiden ansionmenetyksien voidaan odottaa lisäävän köyhyysriskiä erityisesti heikommassa asemassa olevien kotitalouksien osalta. Tämä taas lisää epätasa-arvoa terveydenhuollon, olennaisten sosiaalipalvelujen ja -tuen ja etäopiskelun osalta. Tämä koskee suhteellisesti enemmän tiettyjä väestöryhmiä, kuten lapsiperheitä, pitkäaikaistyttömiä, vammaisia, maahanmuuttajia ja maahanmuuttajataustaisia sekä romaneja. Nykyiset tuloerot todennäköisesti pahenevat. Näissä olosuhteissa on erittäin tärkeää, että sosiaalisen suojelun järjestelmiä mukautetaan nopeasti parantamalla tarvittaessa niiden kattavuutta ja riittävyttä. Tämä voi tarkoittaa etuuksien keston pidentämistä ja myöntämisehtojen lieventämistä mahdollisuuksien mukaan. Jäsenvaltioiden on myös lisättävä sosiaalimenojen tehokkuutta varmistamalla asianmukaisen tarveharkinnan avulla, että ne kohdistuvat apua eniten tarvitseviin. Olisi varmistettava, että sosiaalipalvelut ja muut olennaiset palvelut (vesihuolto, sanitaatio, energia ja digitaaliset yhteydet) ovat kaikkien saatavilla.

Yhteistyötä sosiaalipalvelujen, terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon välillä voi olla tarpeen vahvistaa. Ylisuurten asumiskustannusten rasittamien kotitalouksien suojelemiseksi voidaan toteuttaa lyhytaikaisia toimenpiteitä, joihin voi kuulua häätöjen ja ulosmittausten väliaikainen keskeyttäminen tai asuntolainojen lyhennysten ja vuokranmaksun lykkääminen pienituloisten perheiden osalta kriisin ajan, samalla kun turvataan rahoitusvakaus ja takaisinmaksukannustimet keskipitkällä aikavälillä. Työntekijöiden palatessa työpaikoilleen on sovellettava työterveyttä ja -turvallisuutta koskevien EU:n sääntöjen kansallista täytäntöönpanolainsäädäntöä niiden käytännön ohjeiden⁷ mukaisesti, joita EU on antanut turvallisesta työpaikalle paluusta.

---

⁷ Näissä ohjeissa, jotka EU-OSHA on laatinut yhteistyössä Euroopan komission kanssa, on myös hyödynnetty työturvallisuuden ja työterveyden neuvoa-antavan kolmikantaisen komitean ja johtavien työsuojelutarkastajien komitean panosta.

Laatikko 3: Terveydenhuolto

Covid-19-kriisi on aiheuttanut kansallisille terveydenhuoltojärjestelmille ennennäkemätöntä painetta. Välittömänä reaktiona toteutettiin toimenpiteitä, joilla lisättiin kriittisten terveydenhuollon tarvikkeiden ja laitteiden tarjontaa, laajennettiin laboratorioden ja sairaaloiden tehohoitoyksiköiden kapasiteettia sekä mahdollisuuksien mukaan rekrytoitiin lisää terveydenhuollon työntekijöitä.

Kaiken kaikkiaan kriisi on pahentanut jo aiemmin olemassa olleita rakenteellisia haasteita, jotka liittyvät terveydenhuoltojärjestelmien vaikuttavuuteen, saatavuuteen ja selviytymiskykyyn. Taustalla olevia syitä ovat terveystalouden investointien (ml. investoinnit kriisivalmiuteen ja -toimintaan) riittämätön rahoitus, rajoittunut hoidon koordinointi ja integrointi, heikko perusterveydenhuolto, jatkuvat esteet hoitoon pääsyssä ja täyttämättömät hoitotarpeet erityisesti heikoimmassa asemassa olevissa väestöryhmissä muun muassa korkeiden asiakasmaksujen vuoksi. Kriisi on aiheuttanut lisäpainetta terveydenhuoltojärjestelmien tuloille, ja ne uhkaavat syventää eriarvoisuutta erityisesti muita heikommassa asemassa olevien väestöryhmien osalta. Monissa jäsenvaltioissa terveydenhuollon henkilöstöpula on pahentunut kriittiseksi, kun näiden ammattien houkuttelevuus on heikentynyt työolojen vuoksi. Jäsenvaltioissa saadut kokemukset ovat osoittaneet, että sähköinen terveydenhuolto tarjoaa mahdollisuuksia parantaa hoidon koordinoitua ja integroitua sekä sen vaikuttavuutta ja saatavuutta erityisesti terveydenhuollon etäpalvelujen avulla. Myös komissio on toteuttanut toimenpiteitä, joilla tuetaan suoraan kansallisia terveydenhuoltojärjestelmiä. Näitä ovat muun muassa yhteishankintasopimuksen nojalla järjestetyt lääkinnällisten laitteiden ja tarvikkeiden hankintaa koskevat tarjouskilpailut ja unionin pelastuspalvelumekanismien puitteissa perustettu rescEU-valmiusvarasto, jonka avulla voidaan koota olennaisten lääkintätarvikkeiden strategisia varastoja jäsenvaltioita varten ja tukea rokotteisiin, diagnostiikkaan ja hoitoon liittyvää tutkimusta. Terveydenhuoltojärjestelmien tuki on myös yksi koronavirusinvestointialoitteen osa-alue. Unionin eri rahoitusvälineistä, kuten koheesiopolitiikan rahastoista ja SURE-tukivälineestä, voidaan myöntää jäsenvaltioille tukea pandemiaan liittyvien terveydenhoitokustannusten keventämiseksi.

Kriisi vaikuttaa myös koulutusjärjestelmiin. Useimmissa jäsenvaltioissa lähiopetus (myös työssäoppiminen ja oppisopimuskoulutus) on keskeytetty ja opetus siirretty osittain verkkoon. Tilanne vaikuttaa oppimistuloksiin ja voi pahentaa sosioekonomisia eroja ja olemassa olevia rakenteellisia haasteita, ellei vastapainoksi toteuteta asianmukaisia uudistuksia ja investointeja. Liian monilla nuorilla ei edelleenkään ole koulutuksen päätyttyä riittäviä perustaitoja. Covid-19-kriisi on osoittanut, miten tärkeää on, että kaikilla opiskelijoilla on yhtäläiset mahdollisuudet etäopiskeluun laajakaistayhteyksien ja tietoteknisten laitteiden avulla ja että heillä on tarvittavat digitaaliset taidot. Investointeihin, jotka kohdistuvat yhteiskunnalliselta vaikutukseltaan merkittävään infrastruktuuriin, pitäisi sisällyttää kaikki koulutuspalvelujen merkitykselliset osa-alueet koulurakennusten kunnostamisesta (energiatehokkuuden ja hygienian turvaamiseksi ja lähikontaktien välttämisen mahdollistamiseksi) tietotekniikkalaitteisiin. Tarvittavien taitojen, erityisesti digitaalisen osaamisen, tukeminen parantaa työvoiman tuottavuutta ja sopeutumiskykyä ja helpottaa näin siirtymistä vihreämpään ja älykkäämpään talouteen.

Toimiva työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu on avainasemassa sen varmistamisessa, että toteutetut toimenpiteet ovat tuloksellisia, osallistavia ja

kestäviä. Vaikka yhtä ainoaa, kaikille sopivaa toimintamallia ei olekaan, joissakin jäsenvaltioissa olisi selvästi varaa parantaa työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja niiden osallistumista politiikkatoimien suunnitteluun ja täytäntöönpanoon.

Oikeudenmukaiset ja kasvua edistävät verojärjestelmät voivat auttaa tukemaan talouden elpymistä edistämällä osallistavaa ja kestäväää kasvua. Kasvua edistävillä verojärjestelmillä voidaan tukea yksityisiä investointeja, parantaa liiketoimintaympäristöä, lisätä työllisyyttä, vähentää eriarvoisuutta ja auttaa kehittämään ympäristön kannalta kestäväää taloutta. Myös verojärjestelmän yksinkertaistaminen voi auttaa rajoittamaan talouden vääristymiä ja keventämään yritysten hallinnollista taakkaa. Koska tehokas ja oikeudenmukainen verojärjestelmä on erityisen tärkeä talouden tuloksellisen elpymisen tukemiseksi keskipitkällä aikavälillä, joillekin jäsenvaltioille suositellaan verojärjestelmän uudistamista muun muassa siirtämällä verotuksen painopistettä työn verotuksesta ympäristöverotukseen.

Aggressiivisen verosuunnittelun torjunta on edelleen selkeä prioriteetti, erityisesti jotta jäsenvaltiot voivat odottaa saavansa kohtuullisen määrän verotuloja finanssipoliittisten tukitoimien toteuttamista varten. EU:n lainsäädännön ja kansainvälisesti sovittujen aloitteiden saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä auttaa rajoittamaan aggressiivista verosuunnittelua. Joidenkin jäsenvaltioiden (Alankomaat, Irlanti, Kypros, Luxemburg, Malta ja Unkari) verojärjestelmissä on kuitenkin tiettyjä piirteitä, joita aggressiivista verosuunnittelua harjoittavat yritykset käyttävät hyväkseen. Sen vuoksi näille jäsenvaltioille suositellaan aggressiivisen verosuunnittelun hillitsemistä.

2.3 Ympäristökestävyys

Elpymistä tukevat investoinnit tarjoavat tilaisuuden uudistaa EU:n taloutta ja ohjata se tukevasti ympäristön kannalta kestäväälle pohjalle. Tämän vuoden maakohtaisissa suosituksissa yksilöidään jäsenvaltioiden näkökulmasta alat, joilla kestäviä investointeja voidaan aikaistaa. Viranomaisia kehoitetaan yksilöimään investointivalmiita hankkeita ja rahoituslähteitä teollisuuden, rakennusten ja liikenteen ilmastoneutraaliuden ja resurssitehokkuuden toteuttamiseksi ja käynnistämään tulevien investointihankkeiden valmistelu ympäristökestävyyttä edistäen. Monenlaisten energia-, ilmasto- ja ympäristötoimenpiteiden joukosta erottuu joitakin nopeaan toteuttamiseen soveltuvia. Näitä ovat muun muassa investoinnit pienimuotoisiin hankkeisiin, kuten hiilestä irtautuminen liikenteessä ja energiatehokkuus, esimerkiksi rakennusten peruskorjauksen avulla. Tällaiset hankkeet voivat edistää elpymistä ja saattaa taloudet kestäväälle pitkän aikavälin uralle.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma ja kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelmien toteuttaminen muodostavat perustan pitkän aikavälin ilmastoneutraaliustavoitteelle ja siihen liittyville investointivaatimuksille. Muutosta kohti kilpailukykyisempää, kestävämpää ja turvallisempaa energiajärjestelmää voidaan viedä eteenpäin edistämällä investointeja energiatehokkuuteen ja uusiutuvan energian tuotantoon ja verkkoihin. Energiapolitiikka, jossa yhdistetään julkisia ja yksityisiä investointeja, voi myös merkittävästi edistää talouden elpymistä.

Investoinnit kestäväään liikkuvuuteen ja kiertotalouteen tarjoavat tilaisuuden parantaa tuottavuutta ja edistää vihreää siirtymää. Investoinnit kestäväään liikenneinfrastruktuuriin (esim. julkinen kaupunkiliikenne, rautatiet,

pyöräilyinfrastruktuuri ja intermodaalikuljetusten logistiikkakeskukset) voivat parantaa kansalaisten elämänlaatua ja ylläpitää liikennealan kilpailukykyä.

Euroopan häiriönsietokyvyn, ympäristökestävyyden ja strategisen riippumattomuuden kannalta strategisia toimitusketjuja on tuettava. Tämä koskee erityisesti aloja, joilla on vaikeuksia irtautua hiilestä (kuten teräksen valmistus, kemianteollisuus ja liikkumisen arvoketju) ja uusiutuvia energialähteitä. Tavoitteena on luoda edelläkävijämarkkinoita/toimitusketjuja Euroopan puhtaan energian teollisuudelle. Energiajärjestelmien integrointistrategia tulee olemaan tärkeä tekijä tämän tavoitteen saavuttamisessa, ja sitä tuetaan useilla aloitteilla⁸.

Investoinnit infrastruktuuriin, jolla on suuri yhteiskunnallinen vaikutus, voivat auttaa korjaamaan kompromissien seurauksena syntyneitä nykytilannetta ja yhteiskunnallista epätasapainoa. Elpymiseen varatut resurssit olisi mahdollisuuksien mukaan ohjattava julkishyödykkeisiin ja infrastruktuuriin kestävämmän kasvun edistämiseksi. Tämä voidaan saavuttaa esimerkiksi investoimalla kestävään liikenneinfrastruktuuriin tavalla, joka on yhteensopiva ilmastonutraaliutta koskevan EU:n tavoitteen kanssa (esim. julkinen kaupunkiliikenne, rautatiet ja intermodaalikuljetusten logistiikkakeskukset), sekä investoimalla ympäristöinfrastruktuuriin. Investoinnit infrastruktuuriin, jolla on suuri yhteiskunnallinen vaikutus, voisivat käsittää esimerkiksi sosiaalisin perustein tuettujen asuntojen ja pienituloisten kotitalouksien asuntojen peruskorjausta sekä kaikki koulujen/koulutuspalvelujen merkitykselliset osa-alueet koulurakennusten kunnostamisesta (energiatehokkuuden ja hygienian turvaamiseksi ja lähikontaktien välttämisen mahdollistamiseksi) tietotekniikkalaitteisiin, jotta voidaan luoda edellytykset etäopiskelulle ja tarjota siihen tarvittavat taidot ja pääsy muita heikommassa asemassa oleville opiskelijoille. Ympäristö- ja ilmastonmuutoshasteisiin vastaaminen on tärkeää myös ihmisten terveyden suojelemiseksi. Etenkin vihreän kehityksen ohjelmaan perustuvat investoinnit ovat keskeisessä asemassa ilmansaasteiden torjunnassa.

Digitaaliteknologian käytön lisääminen voi tarjota ympäristöystävällisempiä ratkaisuja taloutemme ja yhteiskuntiemme organisoimiseksi. Voi olla aiheellista pohtia tarvetta kansalaisten elämäntapojen ja yritysten työskentelykäytäntöjen muutoksiin etenkin silloin kun niiden avulla voidaan pienentää ympäristöjalanjälkeä ja optimoida työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen.

2.4 Tuottavuus ja kilpailukyky

Tuottavuuden kasvun vahvistaminen on olennaisen tärkeää, jotta voitaisiin parantaa Euroopan kilpailukykyä ja luoda pohjaa vankalle elpymiselle. Tämänhetkinen kriisi kuitenkin vaarantaa tuottavuuden kasvun keskipitkällä aikavälillä, ja häiriöt globaaleissa arvoketjuissa voivat vielä pahentaa tilannetta. Yritysten mukautuminen uuteen tilanteeseen voi lisätä tuottavuutta. Tuottavuutta voivat lisätä myös digitalisaatio, verkkokauppa, sähköinen hallinto ja sähköinen

---

⁸ Tukialoitteita ovat muun muassa EU:n akkualan yhteenliittymä, tuleva puhtaan vedyn alan allianssi ja vähähiilisen teollisuuden allianssi, uusiutuvien energialähteiden ekosysteemi ja avomerellä tuotettavaa uusiutuvaa energiaa koskeva EU:n strategia. Häiriönsietokykyä tukee myös resurssitehokkuuden parantaminen kiertotaloutta koskevan toimintasuunnitelman toteuttamisen avulla.

terveydenhuolto, uusien liiketoimintamallien kehittäminen sekä kotitoimisto- ja etätyöjärjestelyt laajemmassa mittakaavassa.

Asianmukaiset toimenpiteet ovat ratkaisevan tärkeitä, jotta talouden taantumasta voidaan selviytyä lyhyellä aikavälillä ja varmistaa, että inhimillinen pääoma ei heikkene keskipitkällä aikavälillä. Tuottavuutta parantavia mekanismeja ovat muun muassa seuraavat: i) innovoinnin ja teknologian leviämisen edistäminen esimerkiksi investoimalla tutkimukseen ja kehittämiseen; ii) kilpailusääntöjen noudattamisen tuloksellinen valvonta markkinavoimaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi; iii) investoiminen ihmisten osaamiseen parempien koulutusjärjestelmien avulla; iv) toimivien työmarkkinoiden turvaaminen siten, että vältetään taitojen ja mahdollisuuksien segmentoituminen ja luodaan edellytykset työssä etenemiselle; v) resurssien asianmukaisen kohdentamisen helpottaminen kannustavan liiketoimintaympäristön avulla; vi) instituutioiden ja hallinnon toiminnan parantaminen, tehokkaat ja riippumattomat oikeuslaitokset mukaan lukien. Digitalisaatioon tehtävien investointien tukeminen voi tuottaa kaksinkertaisen myönteisen vaikutuksen, jos nykyinen lähikontaktien välttäminen jatkuu. Etätyön tuottavuus on tässä keskeisessä asemassa. Nämä hyödyt eivät kuitenkaan välttämättä ole ammattitaidottomien ja kouluttamattomien saatavilla.

Digitaalitekniologia on olennaisen tärkeää, sillä se edistää yhteiskuntiemme ja taloutemme vakaampaa elpymistä. Viimeaikaiset lähikontaktien välttämistä koskevat toimenpiteet ovat korostaneet nykyaikaisen digitaalisen infrastruktuurin merkitystä, jotta voidaan taata laaja pääsy internetiin ja jokapäiväisissä toimissa tarvittavien digitaalisten palvelujen saatavuus. Investoimalla yritysten ja julkisen sektorin digitalisointiin ja kehittämällä sekä julkisen että yksityisen sektorin digitaalisia tietopalveluja voidaan luoda edellytykset etätyöskentelylle, virtuaaliselle oppimiselle ja etäkoulunkäynnille. Sen lisäksi, että tämä muutos lisää selviytymiskykyä ja tuottavuutta, se voi myös edistää taloutemme vihreää muutosta ja auttaa tuomaan muita heikommassa asemassa olevia väestöryhmiä osaksi talouden valtavirtaa. Pitkäaikaiset investoinnit kehittänyt digitaalitekniologiaa koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin ja pitkälle vietyyn digitaaliseen osaamiseen ovat välttämättömiä, jotta voidaan taata Euroopan teknologinen itsenäisyys ja säilyttää samalla yhteiset arvot.

Investoinneissa on otettava huomioon toimitusketjut. Monet teollisuuslaitokset ovat pysäyttäneet tuotantonsa. Toiset ovat vaihtaneet tuotantosuuntaa. Toimitusketjujen ja kysynnän katkosten jälkeen tuotantojärjestelmän uudelleen käynnistys tapahtuu todennäköisesti uudessa muodossa (esimerkiksi prosessien mukauttaminen, kun tuotantopanokset eivät tulekaan enää samalta maantieteelliseltä alueelta kuin ennen). Tämä on ainutlaatuinen tilaisuus turvata Euroopan avoin strateginen itsenäisyys erityisesti monipuolistamalla ja vahvistamalla toimitusketjuja sisämarkkinoilla ja varmistamalla, ettemme enää koskaan joudu kohtaamaan olennaisten elintarvikkeiden ja terveydenhuollon tarvikkeiden riittämättömän tarjonnan riskiä. Pääomarahitusohjelmilla, joita EU ja kansalliset viranomaiset mahdollisesti tarjoavat erityisesti innovatiivisiin hankkeisiin osallistuville ja kasvupotentiaalia omaaville pk-yrityksille, voidaan estää elinkelpoisten yritysten tarpeettomat konkurssit, ja ne voivat toimia poliittikkavälineinä toimialojen hajanaisuuden torjunnassa. Innovointi on Euroopan tuottavuuden kannalta ratkaisevan tärkeää.

Elvytystarpeisiin vastattaessa on otettava huomioon laajat yhteydet teollisuuden ekosysteemien ja useissa eri jäsenvaltioissa toimivien yritysten välillä. Investoinnit

ovat myös EU:n teollisuuspolitiikassa tehokas väline. EU:n toimitusketjujen korjaaminen edellyttää toimia tehokkuusetujen löytämiseksi. Epävarmuustekijät, kysynnän väheneminen ja arvoketjujen katkeaminen, ovat lisänneet yritysten kustannuksia. Tuottavuuden ja kustannuskilpailukyvyyn palauttaminen on yrityksille lyhyen aikavälin haaste. Kustannuksia alentavista innovaatioista tulee entistä houkuttelevampia, mutta tehokkuus on haaste koko taloudessa. Tehottomien julkisten menojen sosiaaliset vaihtoehtokustannukset jakautuvat sekä yritysten että kansalaisten maksettavaksi. Hallinnon parantaminen ja julkisten hankintojen välineiden ammattimainen ja tehokas käyttö on nyt tärkeämpää kuin koskaan.

3. EU:N TOIMIELINTEN JA JÄSENVALTIOIDEN YHTEISET TOIMET

Ennennäkemättömän tilanteen vuoksi talouspolitiikan EU-ohjausjaksossa on tänä vuonna täytynyt soveltaa erityistä lähestymistapaa. Kuluneen vuosikymmenen aikana talouspolitiikan EU-ohjausjaksosta on tullut keskeinen väline jäsenvaltioiden talous- ja työllisyyspolitiikkojen koordinoinnissa. Viruksen leviämisen hillitseminen, kansallisten terveydenhuoltojärjestelmien tukeminen, ihmishenkien suojaaminen ja pelastaminen sekä pandemian sosiaalisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin vastaaminen ovat nyt olennainen osa EU:n toimia. Ehdotetuissa suosituksissa korostetaan siksi covid-19-kriisin seurauksena syntyneisiin, yhteisen edun mukaisiin uusiin sosioekonomisiin painopisteisiin mukautettua talous- ja työllisyyspolitiikkaa.

Tämä on ollut mahdollista vain entistä tiiviimmässä yhteistyössä komission ja jäsenvaltioiden kesken. Tiiviit yhteydet ja intensiivinen vuoropuhelu ovat olleet avainasemassa pyrittäessä ymmärtämään ja yksilöimään niitä politiikkatoimia ja parhaita käytäntöjä, joiden avulla viruksen sosioekonomisia vaikutuksia olisi mahdollista lieventää ja torjua. Tämän työn tuloksena komissio on päivittänyt vuoden 2020 maaraporteissa esitetyn, jäsenvaltioiden sosiaalista ja taloudellista tilannetta koskevan analyysinsä ottaen huomioon tämänhetkiset taloudelliset ja sosiaaliset olosuhteet kussakin jäsenvaltiossa. Komissio järjesti jäsenvaltioiden kanssa huhtikuussa kahdenvälisiä videokokouksia, ja se on pitänyt niiden kanssa yllä jatkuvaa vuoropuhelua sekä kahden- että monenvälisesti, myös eri komiteoiden puitteissa sekä jäsenvaltioissa olevien talouspolitiikan EU-ohjausjaksosta vastaavien erityisasiantuntijoiden välityksellä.

4. TALOUSPOLITIIKAN EU-OHJAUSJAKSO JA EU:N TALOUSARVIO

EU:n talouspoliittista asialistaa ajetaan muun muassa EU:n talousarvion avulla. Ennennäkemättömän taloudellisen sokin kohdattua EU:n talousarvio on keskeinen väline, jonka avulla voidaan vastata sekä lyhyen että pitkän aikavälin haasteisiin. Monivuotinen rahoituskehys on tiiviisti sidoksissa talouspolitiikan EU-ohjausjaksoon. Rahoituskehysten välineiden avulla tarjotaan vahvistettua taloudellista tukea tärkeimmille investoinneille ja uudistuksille, joilla on pysyvä vaikutus EU:n talouden palautumiskykyyn. EU:n talousarvio tasoittaa tietä vihreälle siirtymälle ja digitaaliselle muutokselle samalla kun sen avulla suojataan sosiaalista markkinataloutta ja hyvinvointijärjestelmiä, jotta voidaan varmistaa kestävä elpyminen ja edistää lähentymistä.

Vaikka kaikkiin investointitarpeisiin ei voida vastata EU:n varoilla, EU:n talousarvio tarjoaa huomattavia mahdollisuuksia EU:n rahoitusohjelmien kautta. Talouspolitiikan EU-ohjausjakson maakohtaisissa suosituksissa annetaan ohjeistusta

uudistusten ja investointien toteuttamiseen useiden eri välineiden, kuten koheesipolitiikan rahastojen toimenpideohjelmien, puitteissa. Näillä varoilla voidaan tukea ohjausjakson yhteydessä määritettyjä uudistuksia ja investointeja, jotka ovat välttämättömiä jäsenvaltioiden tukemiseksi vallitsevan taloudellisen hätätilan ja elpymisen aikana. Uudistusten ja investointien keskittäminen näille kriittisille politiikanaloille nopeuttaa elpymistä. Entistä vahvempi yhteys talouspolitiikan EU-ohjausjakson ja EU:n koheesipolitiikan rahastojen välillä johtaa parempaan ja vaikuttavampaan ohjelmasuunnitteluun ja siten parempiin ja kohdennetumpiin investointeihin, mikä myös nopeuttaa elpymistä. Tämän yhteyden avulla virtaviivaistetaan nykyisiä prosesseja ja lisätään johdonmukaisuutta talouspolitiikkojen koordinoinnin ja EU:n varojen käytön välillä. EU-ohjausjakson analyyttinen perusta voi ohjata jäsenvaltioita ja komissiota varojen ohjelmointia pohjustavassa vuoropuhelussa.

EU:n talousarvion ja talouspolitiikan EU-ohjausjakson tiivis yhteensovittaminen on olennaisen tärkeää, jotta kaikkialla EU:ssa voidaan varmistaa vakaus, tuottavuus ja oikeudenmukaisuus osana talouden elpymistä, jossa vihreä siirtymä ja digitaalinen muutos ovat keskeisessä asemassa.

SEURAAVAT VAIHEET

Komissio kehottaa Eurooppa-neuvostoa vahvistamaan ja neuvostoa hyväksymään maakohtaiset suositukset vuosiksi 2020–2021. Talouspolitiikasta vastaavat komission jäsenet keskustelevat näistä politiikkasuosituksista Euroopan parlamentin kanssa talouspolitiikan EU-ohjausjakson kaikissa keskeisissä vaiheissa.

Lisäksi komissio kehottaa jäsenvaltioita toteuttamaan suositukset kaikilta osin ja oikea-aikaisesti ja käymään samalla vuoropuhelua työmarkkinaosapuolten, kansalaisjärjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa kaikilla tasoilla. Komissio jatkaa yhteistyötä jäsenvaltioiden ja kansallisten sidosryhmien kanssa koko ohjausjakson ajan varmistaakseen, että jatkotoimia toteutetaan tuloksellisesti laajan sitoutumisen pohjalta.

Koska elpyminen on saatava nopeasti vauhtiin, komissio kehottaa jäsenvaltioita hyväksymään uuden monivuotisen rahoituskehysten ensi tilassa ja valmistelemaan siihen liittyvät ohjelmat maakohtaisten suositusten perusteella. Komissio on myös valmis tukemaan uudistuksissa jäsenvaltioita, jotka sitä pyytävät, ja auttamaan viranomaisia hyödyntämään EU:n rahastoja parhaalla mahdollisella tavalla.

LISÄYS – EDISTYMINEN MAAKOHTAISTEN SUOSITUSTEN TOTEUTTAMISESSA

Rakenteelliset haasteet ovat edelleen merkittäviä, ja niihin vastaaminen on olennaisen tärkeää, jotta elpyminen ja sen jälkeinen kasvu tapahtuvat kestäväällä tavalla. Mitä parempi palautumiskyky jäsenvaltioilla on, sitä nopeammin niiden ennustetaan tällä hetkellä elpyvän. Tämä osoittaa, miten tärkeää uudistusten toteuttaminen on.

Siitä lähtien kun talouspolitiikan EU-ohjausjaksoprosessi alkoi vuonna 2011, yli kahdessa kolmasosassa kaikista maakohtaisista suosituksista on tapahtunut edistymistä vähintään ”jonkin verran”. Edellisvuosien tapaan suositusten toteuttaminen jatkuu vakaana (kuvio 1). Uudistusten toteuttamisessa on kuitenkin huomattavia eroja eri politiikanaloilla. Eniten jäsenvaltiot ovat näinä vuosina edistyneet rahoituspalvelujen ja sen jälkeen työsuhdeturvaa koskevan sääntelyn alalla. Erityisen hitaasti taas on edistytty veropohjan laajentamisessa sekä terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon uudistuksissa, ja nyt covid-19-kriisi aiheuttaa terveydenhuoltojärjestelmille uusia haasteita.

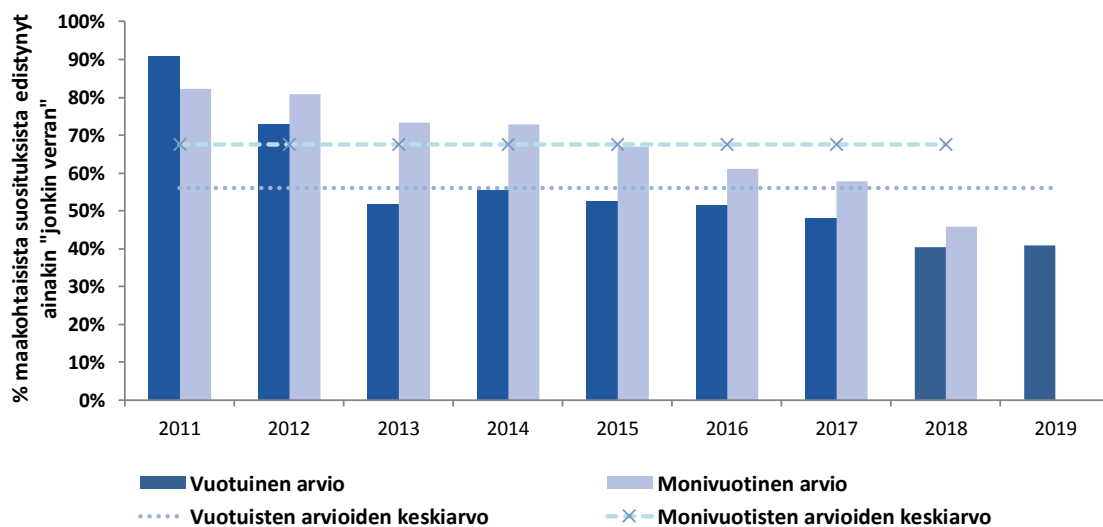
Kuvio 1: Vuosien 2011–2019 maakohtaisten suositusten toteuttaminen tähän mennessä

Huom. Monivuotisessa arvioinnissa tarkastellaan suositusten toteuttamista alkaen siitä, kun hyväksyttiin, tämän tiedonannon julkaisemiseen toukokuussa 2020. Finanssipolitiikkaan liittyvien maakohtaisten suositusten toteuttamista koskevaan kokonaisarvioon sisältyy vakaus- ja kasvusopimuksen noudattaminen.

Vuoden 2019 suositusten toteuttaminen on edennyt kaiken kaikkiaan hitaasti. Jäsenvaltiot ovat edistyneet ainakin ”jonkin verran” neljässä kymmenestä suosituksesta, jotka annettiin niille heinäkuussa 2019 (kuvio 2). Nämä tulokset ovat verrattavissa edellisvuoteen. Edistyminen on kuitenkin edelleen epätasaista eri politiikanaloilla. Uudistusten toteuttaminen etenee edelleen paremmin rahoituspalveluissa ja aktiivisessa työvoimapolitiikassa, kun taas edistyminen palvelualojen kilpailun vahvistamista ja julkisen talouden ja eläkkeiden pitkän aikavälin kestävyyttä koskevien suositusten toteuttamisessa on edelleen vähäistä.

Kuvio 2: Maakohtaisten suositusten toteuttaminen: arvio edistymisestä kunakin vuonna alkaen vuodesta 2011 suhteessa nykyhetkeen

Huom. Monivuotisessa arvioinnissa tarkastellaan suositusten toteuttamista alkaen siitä, kun ne hyväksyttiin, tämän tiedonannon julkaisemiseen toukokuussa 2020. Vuotuisen ja monivuotisen arvion vertailu on vuosien 2011 ja 2012 osalta vaikeampaa, koska maakohtaisten suositusten arviointitasteikko oli erilainen.